

Публицистикалык стиль. Бир түрү Хроника

МУГАЛИМ :РЫСКЕЛДИЕВА А.З.

Хроника

Хроника – белгилүү саясий, тарыхый, үй-бүлөлүк жана башка окуялардын тарыхын ырааттуу түрдө чагылдырган адабий жанр, адабий, ал тургай драмалык чыгарма.

ХРОНИКА. Бул термин үч мааниде колдонулат: тарыхый жазмалардын өзгөчө түрүнүн аталышы катары, жалаң адабий жанрдын белгиси катары, акырында, гезит-журналдардын атайын бөлүмүнүн аталышы катары. Өзүнүн акыркы маанисинде хроника көркөм сөз чөйрөсүнө башка адабий чыгармалардан ашыкча таасир этпейт: журнал менен гезиттин хроникасындагы сүрөттөө темасы – коомдук-саясий чөйрөдөгү да, башка тармактардагы да учурдун окуялары. : адабий, музыкалык, театралдык, илимий .

Мода хроникасы, спорттук хроникасы, шахмат хроникасы бар. Англис жана француз журналдарында жогорку коомдун турмушунун хроникасы көп кездешет. Мындай хрониканын негизги максаты – окурманга маалымат берүү. Чыгармачыл принцип бул жерде өтө аз өлчөмдө көрүнөт - темаларды жана материалдарды түзүүчү гана тандайт, бирок алар реалдуулук менен камсыз кылынат. Хрониканын тили жана стили, негизинен, стереотиптик.

Гезит хроникасы менен тарыхый хрониканын байланышы жалаң терминдик. Тарыхый хроника али толугу менен адабият чөйрөсүнө кирбесе да, жалпы адабий маанидеги элементтердин кыйла бөлүгүн өз ичинде жашырып келет.

Тарыхый хроникалардын мисалы катары Византиянын жана орто кылымдагы Батыштын хроникасы боло алат.

Византия хроникасы – эң алыскы доорлордон баштап, азыркы окуялар менен аяктаган адамзаттын өткөн жашоосу жөнүндө баян. Окуя бир эле элдин тарыхына тиешелүү эмес, ааламдын тарыхындагы окуяларга токтолот.

Тарыхый хрониканын түзүлүшүндөгү өзгөчөлүктөр негизги үч фактордон көз каранды: 1) авторлордун өзгөчөлүктөрүнөн, 2) хроника арналган окурмандын өзгөчөлүктөрүнөн, 3) адабий жана салттык материалдын өзгөчөлүктөрүнөн.

Криминалдык хроника жана окуялар

«Баткен» бажысынын контрабандага жана бажы эрежелерин бузууга каршы күрөшүү бөлүмүнүн кызматкерлери ЕАЭБдин жана Кыргыз Республикасынын бажы мыйзамдарын бузуулардын алдын алуу, бөгөт коюу жана аныктоо боюнча иш-чараларды жүргүзүү учурунда Баткен облусунда Кыргыз Республикасынын жараны «И.М.А.» башкаруусундагы «Hyundai Porter» үлгүсүндөгү унаа токтотулган.

Бажылык текшрип кароодо унаанын жүк бөлүгүнөн 25 кап өлчөмүндө желим каптарга салынган карниз үчүн пластик шакекчелер товарлары, карниз үчүн кармагычтар 5 кап өлчөмдө табылган. Кармалган товардын жалпы салмагы 522,2 кг түзгөн. Жүк бажылык тариздөөдөн өткөндүгүн тастыктаган эч кандай документтери жок болгон.

Аталган кылмыш иши боюнча материалдар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте кароо жана чечим чыгаруу үчүн Баткен райондук сотуна жөнөтүлдү. Баткен райондук сотунун 2023-жылдын 1-мартындагы чечими менен унаа мамлекеттин кирешесине конфискацияланган.

КАСЫМ ТЫНЫСТАНОВ: САНДАР ЖАНА ХРОНИКАЛАР

Касым Тыныстанов - 120 жыл

Б. Осмонов атындагы Жалал-Абад мамлекеттик университетинин Педагогика жана маалымат технологиялар факультетинин Башталгыч билим берүүнүн теориясы жана методикасы кафедрасында Пк-2-19 тайпасынын студенттеринин катышуусунда куратор п.и.к., доцент К.М.Ураимов тарабынан белгилүү коомдук ишмер, окумуштуу, акын, публицист К. Тыныстановдун 120 жылдыгына карата атайын жарыяланган айлык иш-чарага ылайык “Касым Тыныстанов: сандар жана хроникалар” деген аталышта офлайн ачык куратордук сабак болуп өттү.

Сабакка студенттерден тышкары кафедранын окутуучулары да катышышты. Анда атайын слайддар көрсөтүлүп, студенттер арасында кызуу талкуу болду. Бул ачык сааттын негизинде К.Тыныстановдун айрым айтыла элек хронологиялык окуялары, жанылыктары жөнүндө толук маалымат берилди.

Фельетон

Фельетон ([фр.](#) *feuilleton* — өткүр маанидеги кат) — мезгилдүү басма сөз үчүн жазылган коомдук турмуштагы конкреттүү окуяларды же адамдарды сынга алган сатиралык мүнөздөгү көркөм-публицистикалык [жанр](#).

Ал эми публицистикалык стилдеги тексттерде колдонулган көркөм элементтер, көркөм образдар маалымат туюндурууну ар түрдүүлөп, негизинен, тиешелүү маалыматты кабарлайт да, ага карата оң же терс мамилени жана бааны кошо билдирет.

Мисалы:

Жамгыр менен сүйлөшүү

Тык-тык, тык-тык... Ким бул? Такылдаткан эшиктенби же терезеденби деп чочуп ойгонуп, элеңдеп калдым. Бул жамгыр экен. Терезени такылдатып мени ойгото албай жатыптыр. Анан экөөбүз сүйлөшө кеттик. Тур. Эчки чөптү чайнады дейт. Үнүндө таарыныч бардай. Жылда мен сени ойготмок турсун, сен мени күтүп турчусуң. Өзүм да коркуп кеттим, барсыңбы-жоксуңбу деп. Быйыл сени ойготуш кыйын болду. Көпкө жаадым дыбырап, шамал аралаш борошолоп да жаадым. ...Ойлорум азоо аттай жулкунушат эшикте. Сыртка чыктым. Эшиктин жапжашылдыгынан, абанын озон жыттанган тазалыгынан уйку-соо абалым жоголуп, көзүм чайыттай ачылып, мээме шам чырак жагылгандай боло түштү. Ойлорум жайылып оттоп киришти. Жамгыр дыбырап барып токтоду. Кайда дедим. Башкаларды да барып ойготуп келейин деди. Сапарым карып бара жатат. Жай келсе, кеч болуп калат. Кетеринде дагы бир дыбыратып өткүн болуп өт, сөз көп дедим. Сөзсүз дейт. Ойлорум дале оттоп жүрүшөт. Мен да жөн койдум. Өрүк эчак гүлдөп, гүлүн төгүптүр, ал эмес, башкасы да гүлүн төгөйүн деп калыптыр. Мен алар азыр гүлдөрүн төгүп салчудай болуп «сугалактанып», көкүрөктү кере-кере жаз жытын искеп жаттым. Сирень күчүндө экен бажырайып. Аны көрүп сүйүнүп кеттим. Гүлдүн жыты өтүп кетпесин деп шап шыйрактан алдым. Ал чочуп кетти. Коркпо мен дагы турам деди. Ошентип, мен жаз жытына мас болуп отурдум. Өрүктүн жытына өзгөчө мас болчу элем. Ал маалды өткөзүпмүн уйку менен. Жакшы, дагы минтип жаздын кетип бара жаткан жеринен «шыйрактап» кармап, жытын жыттап калдым.

Жамгыр кайра дыбырттай баштады. Биз дагы сүйлөшө кеттик. Көптөрдү ойготтунбу дедим. Көптөрүн деди. Дагы көптөрү ойгонбой калды. Сенин ойгонгонун ырас болбодубу. Ойгонбой калсаң, калмаксың робот болуп дейт. Ойгонбогондордун баары роботко айландыбы десем, ооба дейт жамгыр. Эми алардын ички сезими, жан дүйнөсү эмне болду десем, алардын ички дүйнөсү жөнүндө менден сурабай эле койчу дейт. Быйыл жакшы жаадың, күнөөбүз жуулуп, тазаргандай боло түштүк дедим. Быйыл канча күнөө жуудуң десем, көп, абдан көп дейт. Баарын жуудуңбу десем, кайдан, жуулганынан жуулбаганы көбөйүп кетти окшойт. Өзүм да түшүнбөй калдым, жуулбай турган күнөөлөр көбөйүп баратканына. Челектеп төгүп, көл-шал болуп жуусам да кетпей койду. Бардык эле күнөөнү суу менен жууп кетире албайт экенсиң.

Кан көп экен. Ошо кандар кетпей койду да, дейт жамгыр күнөөлүүдөй. Алар кантет эми дедим. Кантмек эле, жүрө берет күнөөсү денесине жүк болуп. Ага алардын башы оорубагандан кийин, сен аларга көп башыңды оорута бербечи дейт.

Жамгыр мага быйыл неге кеч ойгондуң, ошону божурачы дейт. Менби? Мен акчаны-башканы, окууну-чокууну, жашоону-пашоону, экономиканы-сэкономиканы, саясат-паясатты, итти-питти... ойлоно берип, ойлоноу сезимим сестенип калган го чамасы дедим. Сенин уйкуңда жөн эле ойлоноудан башка дагы тереңирээк бир балээң бар

окшойт дейт. Билип койду. Ооба бар дедим. Адамдар Күн болуп кетт – чөнтөгүң чоң болсо, жаркырап тийген, чөнтөгүң жок турмак жука болсо, булуттарды «телохранитель» кылып, тегерегин бүт тосуп

жашынган. Адамдар Ай болуп кетти – туруксуз, ооп-төгүлүп, бир сөзүнүн өтөсүнө чыгалбаган. Адамдардын ниети бузулуп, бутунун тырмагынан төбөсүндөгү чачына чейин көрө албастык болуп.

Заманды көрө албастыктын кара булуту каптап кетти. Билесиңби, бир айтылып жүрчү жомок бар эле го дедим. Кайсы, айтчы дейт. Бир кишиге сыйкырчы айтат экен, сага эмне кааласаң ошону берем, бирок мен каалаган нерсе коңшуңа эки эсе болуп берилет деп. Анда аркыкиши аны сурайт, муну сурайт, анан акырында менин бир көзүмдү алып салчы деген экен. Мына, азыр ошондой кишилердин заманы

болуп кетти. Заман карышкыр болуп баратат, бир бооруң боорго тээп. Эжем деп барсам, жездем башка, акам деп барсам, жеңем башка

дейт го элде. Бирок ошо «башкалар» чеги менен болбосо, боорго тепчүлөр көбөйүп, баары карт бөрү болуп кетет бейм. Мени угуп, акырын дыбыраган жамгыр чыдабай чыйпылыктап, заматта нөшөр болуп кетти. Анча-мынча оозума кирген жамгыр ачуу болуп жатты. Көрсө, бул жамгырдын көз жашы экен... амгыр, мен чарчадым, ушуларды ойлоп, угуп туруп, укпай дүлөй, көрүп туруп, көрбөй көр болуп алсамбы? Кой антпе! Тирүүлөй өлүккө айланып каласың. Сен эч качан ичиндеги жалынды, көзүңдөгү отту өчүрбөчү. Улам-улам чычала салып тур. Анан сен Бетховендин симфониясын көбүрөөк укчу деп жамгыр өткүн болуп өтүп бара жатты. Бетховендиби? Ооба, Бетховенди дейт. Көчөдө басып жүрдүм жамгырды узатып, мага ошо жамгырдын дыбыраганы Бетховендин симфониясы болуп кулагыма угулуп турду.

Канымгүл Элкеева, БГУнун студенти («Агым» 17-май,

2002-ж. 12-бет.)

Мисалга алынган публицистикалык стилдеги бул текстте көркөм сөз каражаттары, көркөм образ, көркөм белгилер (символдор)

жана көркөм абстракция максатка ылайык колдонулуп, адамдагы ички сезимдерди, ой-санааларды жана адамдын жан дүйнөсүн азыркы опуртал мезгилдин фонунда туюндурду.